

Nr 62

Utlåtande i anledning av motioner om förbud mot användning av DDT m. fl. preparat.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 787 av herr *Werner* och II: 893 av fru *Marklund m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, »att riksdagen i skrivelse till regeringen begär initiativ för förbud mot användning av DDT och andra preparat innehållande stabila klorerade kolväten».

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver från giftnämnden, socialstyrelsen och statens institut för folkhälsan. Yttrande har vidare på utskottets begäran avgivits av Sveriges lantbruksförbund.

Gällande bestämmelser

Enligt *bekämpningsmedelsförordningen den 14 december 1962* får bekämpningsmedel — varmed förstås ämnen och beredningar som är avsedda att användas till skydd mot egendomsskada, sanitär olägenhet eller dylikt, förorsakad av växter, djur, bakterier eller virus — inte användas eller överlåtas utan att ha godkänts vid en särskild registreringsprocedur hos giftnämnden. Bekämpningsmedel får inte registreras om medlet är så giftigt eller eljest bedöms kunna medföra så skadlig verkan på människor, husdjur, vilt, nyttoinsekter eller nyttoväxter, att det inte lämpligen bör användas i bekämpningssyfte. Vid registreringen skall medlet placeras i olika faroklasser alltefter dess giftighet. Genom denna åtgärd styrs de farligaste medlen via mer kvalificerade handelsvägar till sådana personer, som på grund av speciell utbildning och erfarenhet erhållit tillstånd att använda dem. Giftnämnden får föreskriva särskilda säkerhetsföreskrifter vid registreringen. Sådana föreskrifter kan ändras när skäl därtill föreligger. Registreringen kan också återkallas, t. ex. om medlet vid användning visar sig vara förenat med väsentligt större risker än som förutsattes vid registreringen.

Bekämpningsmedelsförordningen trädde i kraft den 1 januari 1964. Medel, som hölls till salu den 1 oktober 1963 enligt då gällande bestämmelser och som anmälts för registrering enligt de nya bestämmelserna senast den 31 mars 1964, får dock, såvida inte giftnämnden förordnar annorlunda, försäljas och användas i avvaktan på registreringsansökningens slutgiltiga prövning.

En stor grupp bekämpningsmedel mot insekter innehåller klorerade kolväten, dvs. föreningar mellan ämnena klor, kol och väte. I allmänhet utmärks dessa föreningar av stor persistens (stabilitet) i biologiska system. De har därigenom en utpräglad tendens att upplagras i olika organismer. Vissa av dem är dessutom kraftigt ackumulerande. Vid årets början förekom i Sverige ca 150 bekämpningsmedel som innehöll stabila klorerade kolväten. Av dessa hade endast ett litet fåtal registrerats. Övriga medel tillhandahölls enligt övergångsbestämmelserna i avvaktan på registreringsansökningens slutgiltiga prövning. De stabila klorerade kolväten som ingick i dessa medel utgjordes praktiskt taget i samtliga fall av DDT, aldrin, dieldrin eller lindan.

Giftnämndens beslut den 27 mars 1969

Efter omfattande förarbeten tog giftnämnden i början av innevarande år upp samtliga bekämpningsmedel innehållande stabila klorerade kolväten till prövning. Före ställningstagandet höll nämnden under tiden den 25—27 mars i år en brett upplagd konferens i ämnet. Vid konferensen deltog ett flertal framstående experter på de toxikologiska, ekologiska och administrativa områdena såväl från Sverige som från andra länder.

Nämndens prövning ledde till att nämnden den 27 mars 1969 fattade beslut att inte vidare tillåta användning av vissa klorerade kolväten som bekämpningsmedel i Sverige. Beslutet innebär följande:

- 1) All användning av aldrin och dieldrin förbjuds från den 1 januari 1970.
- 2) Användningen av DDT och lindan i hushålls- och henträdgårdspreparat förbjuds från samma datum.
- 3) Övrig användning av DDT förbjuds under en försöksperiod av två år räknat från den 1 januari 1970. För synnerligen speciella situationer skall dispensmöjlighet finnas. Nämnden utgår från att forskning under försöksperioden skall bedrivas i syfte att få verkan av förbudet belyst.

I sin motivering för beslutet framhåller giftnämnden att konferensen den 25—27 mars givit klart besked om att någon omedelbar hälsorisk för människan inte föreligger till följd av den nuvarande användningen av klorerade kolväten som bekämpningsmedel. I fråga om den omgivande naturen sedd som ett biologiskt sammanhängande system har dock betydande risker påvisats. Nämnden framhåller också att tillgången till alternativ för sådana i Sverige aktuella bekämpningsbehov som hittills täckts med preparat innehållande persistenta klorerade kolväten har ökat (det torde framför allt gälla organiska fosforsyrestrar). I nämndens motivering heter det vidare:

Det har icke ansetts sannolikt att väsentligt ökad kunskap om den totala risksituationen kan nås inom den närmaste framtiden även om mycket stora forskningsresurser skulle sättas in. Det är otillräckligt känt i vilken

utsträckning och på vilket sätt bl. a. klorerade kolväten som används inom ett visst geografiskt område partiellt sprids till andra områden. Att sådan spridning sker är fastslaget.

Behovet av insektsmedel är ganska litet i Sverige jämfört med många andra länder. Detta underlättar möjligheterna att här undvara de nu förbjudna preparaten. Åtgärderna underlättar även en kartläggning av i vilken utsträckning å ena sidan en spridning inom Sverige å andra sidan luft- och vattenburna rester från andra områden är av betydelse för risksituationen här i fråga om klorerade kolväten. Giftnämnden har under hand upplysts om att naturvårdsverkets forskningsnämnd är beredd att prioritera undersökningar som bidrar till ett klarläggande av eventuella förändringar i föroreningssituationen efter restriktionernas ikraftträdande. Härigenom får man ett unikt tillfälle att studera ett oklart men betydelsefullt problem. Även forskning rörande alternativa bekämpningsmöjligheter borde få ökat stöd.

Efter det att giftnämnden utfärdat sitt förbud har endast en dispensansökan inkommit. Den begärda dispensen gäller användning av DDT inom skogsbruket, dels för att förhindra insektsangrepp på timmervältor, dels för att behandla skogsplantor mot angrepp av snytbaggar och bastborrar. Dispensansökningen har remissbehandlats och kommer att avgöras av giftnämnden inom kort.

Motionerna

Motionärerna anför att ett av de allvarligaste hoten mot den globala miljön och på sikt mot människans existens är användningen av stabila biocider av klor-kolvätetyp. Trots att dessa biocider använts endast i knappt trettio år, kan vissa av dem påträffas i fettvävnad av alla levande organismer. Motionärerna anger att ett stort antal lokala katastrofer redan inträffat på många håll, främst i USA. De anger också att användningen av dessa preparat ökar, trots att acceptabla ersättningspreparat i många fall finns tillgängliga. Även om användningen av preparaten i Sverige ännu är relativt ringa, anser motionärerna att användningen innebär ett hot mot miljön. De menar därför att fortsatt användning bör förhindras genom att registrering av preparat innehållande stabila klorerade kolväten såsom bekämpningsmedel förbjuds.

Remissyttrandena

Remissinstanserna uttrycker över lag förståelse för motionernas syfte men avstyrker bifall till motionsyrkandet.

Giftnämnden och statens institut för folkhälsan motiverar sitt avstyrkande med hänvisning till giftnämndens förbud den 27 mars 1969.

Socialstyrelsen understryker — liksom de båda förenämnda instanserna — att förbrukningen av organiska klorpesticider (i stort sett detsamma som

bekämpningsmedel innehållande klorerade kolväten) måste hållas så låg som möjligt och fortsätter:

Över huvud taget bör halterna av främmande substanser i livsmedel hållas på lägsta möjliga nivå. En inskränkning av bruket av organiska klorpesticider kan emellertid tänkas orsaka andra problem. Utredning rörande följdverkningar av en dylik inskränkning är därför påkallad. Erfarenheterna rörande exponering för DDT bör därvid inventeras, varvid också den relativa betydelsen av DDT-exponering i jämförelse med exponering för andra substanser i den kemiska miljön bör beaktas. Av stort intresse blir erfarenheterna från den internationella konferens rörande biocider, som i giftnämndens regi äger rum i Stockholm 25—27.3.1969. Härefter torde det ankomma på giftnämnden att bedöma vilka åtgärder som bör ifrågakomma.

Sveriges lantbruksförbund motiverar sitt avstyrkande på ett något annorlunda sätt än övriga remissinstanser. Förbundet framhåller nämligen att bruket av klorerade kolväten i Sverige är ringa samt att användningen av preparaten — till skillnad från vad motionärerna gör gällande — är i minskande. Under år 1969 kommer minskningen enligt förbundet att bli särskilt stark genom övergång till andra bekämpningsmedel, framför allt sådana som innehåller organiska fosforföreningar. Förbundet utvecklar sin mening bl. a. med en hänvisning till följande uppgifter:

Användningen av insektsmedel är praktiskt taget inskränkt till oljeväxter, potatis och sockerbeter. Dessa grödor upptar en areal på cirka 100 000, 65 000 resp. 40 000 har årligen, vilket alltså skall ställas i relation till den totala åkerarealen om cirka 3 000 000 har. Det bör beaktas att klorerade kolväten i detta sammanhang är aktuella endast till en mindre del i potatis (aldrin) och i oljeväxter (DDT och DDT + hexaklor), medan sockerbeterna endast berörs av organiska fosforföreningar. Under år 1969 kommer DDT att praktiskt taget helt ersättas av den organiska fosforföreningen fenitroton.

Utskottet

Enligt lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 1964 får bekämpningsmedel användas och försäljas endast om det godkänts genom registrering hos giftnämnden. Registrering får inte ske av medel som är så giftigt eller eljest skadligt för människor, djur eller växter att det inte lämpligen bör användas i bekämpningssyfte. Giftnämnden kan utfärda särskilda säkerhetsföreskrifter i samband med registreringen och kan också återkalla tidigare beslutad registrering. Bekämpningsmedel som hölls till salu den 1 oktober 1963 enligt då gällande bestämmelser och som anmälts till registrering enligt de nya bestämmelserna senast den 31 mars 1964 får användas och försäljas i avvaktan på registreringsansökningens slutgiltiga prövning såvida giftnämnden inte förordnar annorlunda.

Ett stort antal medel för insektsbekämpning innehåller klorerade kolväten. Ett fåtal av dessa bekämpningsmedel har registrerats av giftnämnden, medan det övervägande antalet har tillhandahållits med stöd av övergångsbestämmelserna. De klorerade kolvätena utmärks i allmänhet av stor stabilitet och har därigenom en tendens att lagras upp i olika organismer. Denna omständighet utgör enligt förevarande motioner ett hot mot vår miljö. Eftersom fullgoda, mindre farliga ersättningsmedel finns tillgängliga, anser motionärerna att fortsatt användning av bekämpningsmedel innehållande stabila klorerade kolväten bör förbjudas.

Efter det att motionerna väckts har giftnämnden genom beslut den 27 mars 1969 utfärdat förbud mot användning av vissa klorerade kolväten som bekämpningsmedel. Förbudet omfattar all användning av aldrin och dieldrin från den 1 januari 1970, användning av DDT och lindan i hushålls- och hemträdgårdspreparat från samma datum samt övrig användning av DDT under en försöksperiod av två år likaledes från den 1 januari 1970, dock med viss möjlighet i sistnämnda fall till dispens för synnerligen speciella situationer.

Stabila klorerade kolväten med någon betydelse i bekämpningssammanhang i vårt land utgörs enligt vad utskottet inhämtat hos giftnämnden av de i motionerna omnämnda preparaten DDT, aldrin, dieldrin och lindan. Giftnämndens beslut om förbud mot användning av dessa preparat tillgodoser sålunda i allt väsentligt det av motionärerna framställda önskemålet om förbud mot användning av bekämpningsmedel som innehåller stabila klorerade kolväten. Något initiativ från riksdagens sida är vid sådant förhållande inte påkallat.

Utskottet får med anledning härav hemställa,
att motionerna I: 787 och II: 893 inte föranleder någon
riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 oktober 1969

På andra lagutskottets vägnar:

RUTH HAMRIN-THORELL

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från *f ö r s t a* kammaren: fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Dahlberg (s), Hübinette (m), Wanhainen (s), Österdahl (fp), Andreasson (cp), Ivar Andersson (s) och fru Grethe Lundblad (s);

från *a n d r a* kammaren: herrar Lundberg (s), Gustavsson i Alvesta (cp), fröken Wetterström (m), herrar Fredriksson (s), Svensson i Kungälv (s), fru Fränkel (fp), herr Aldén (s) och fru Håvik (s).